

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Освітній ступінь: молодший бакалавр
Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність: 053 Психологія
Освітня програма: Психологія

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні науково-
методичної комісії
факультету соціальної та
психологічної освіти
«29» грудня 2022 р.
(протокол № 3)

Голова науково-методичної комісії
доц. Бондаренко Г.В.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму атестаційного екзамену укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця за освітнім ступенем «Молодший бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія», схвалена науково-методичною комісією факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 3 від 29 грудня 2022 року).

Атестаційний екзамен є кваліфікаційним і призначений для визначення теоретичної і практичної підготовки випускника до виконання професійних завдань. Програма і порядок проведення випускних екзаменів визначається «Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії» та іншими нормативно-правовими актами.

Програма включає перелік питань дисциплін циклу професійної підготовки, передбачених навчальним планом, освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності 053 «Психологія»:

- Загальна психологія
- Психодіагностика та психокорекція
- Психологічні основи інклюзії

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 «ПСИХОЛОГІЯ», ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МОЛОДШИЙ БАКАЛАВР»

Кваліфікаційні вимоги до молодшого бакалавра

Здобувач вищої освіти повинен мати належний рівень навчально-професійної підготовки, який передбачає: засвоєння знань про психічні явища, закономірності їх виникнення, функціонування та розвиток, поведінку, діяльність, вчинки; взаємодію людей у малих та великих соціальних групах; психофізіологічні процеси та механізми, які лежать в основі різних форм психічної активності; здатних розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології.

Молодший бакалавр має вміти розв'язувати практичні завдання у сфері психології в процесі навчально-професійної діяльності, застосовуючи провідні теорії та методи психологічної науки.

Загальні компетентності, якими повинен володіти випускник:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології під час навчальної діяльності та практичної підготовки, в тому числі для організації дистанційної роботи та навчання.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність до конструктивного спілкування, співпрацювати в команді, ефективно взаємодіяти з іншими людьми та налагоджувати ефективну міжособистісну комунікацію.

ЗК 6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 7. Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 8. Здатність спілкуватись та здійснювати пошук інформації іноземною мовою, збирати та аналізувати дані, необхідні для вирішення умовно-професійних завдань; презентувати іншомовну інформацію професійного характеру у вигляді переказу або доповіді.

ЗК 9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Фахові компетентності, якими повинен володіти випускник:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 2. Здатність до розуміння природи психічних явищ, поведінки, діяльності та вчинків.

ФК 3. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

ФК 4. Здатність діагностувати зміст та психологічні особливості розвитку психічних процесів, станів, особистісних властивостей на різних етапах онтогенезу.

ФК 5. Здатність розуміти сучасний стан та тенденції розвитку психологічної служби в Україні та за кордоном; знати організаційно-методичні, правові та етичні засади діяльності психологів.

ФК 6. Здатність розуміти індивідуальні відмінності особистості та основні підходи до їх вивчення.

ФК 7. Здатність до розуміння закономірностей спілкування та взаємодії між людьми; видів групової динаміки.

ФК 8. Здатність розуміти сутність, форми та методи проведення просвітницьких, інформаційно-консультативних та роз'яснювальних заходів для створення безпечного психологічного середовища.

ФК 9. Мати знання про організацію та надання психологічної допомоги (індивідуальної та групової), в тому числі особам з особливими освітніми потребами.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Аналізувати, порівнювати та пояснювати психічні й соціально-психологічні явища.

ПРН 2. Розуміти особливості формування психічних явищ в контексті навчально-професійних завдань.

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення навчально-професійних завдань.

ПРН 4. Брати активну участь у громадсько-політичному житті, мати громадянську позицію, високу історико-політичну культуру та застосовувати дані історичної науки для вирішення навчально-професійних завдань.

ПРН 5. Формулювати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 6. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані

висновки.

ПРН 7. Використовувати фізичні вправи з метою збереження та зміцнення власного здоров'я і забезпечення фахової дієздатності.

ПРН 8. Спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 9. Розуміти специфіку діяльності психолога в різних сферах суспільної практики та бути здатним до організації діяльності психологічної служби.

ПРН 10. Користуватися діагностичними методиками, які дозволяють оцінити індивідуальні особливості особистості; інтерпретувати власні психічні стани; проводити елементарні психологічні дослідження; аргументувати вибір методів корекції та складати програми індивідуальної і групової корекції особистості.

ПРН 11. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПРН 12. Обирати та застосувати ефективні методи просвітницької, інформаційно-консультативної та роз'яснювальної роботи з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей особистості; володіти технологіями психологічного супроводу та корекційно-розвиткової роботи осіб з особливими освітніми потребами.

Загальні та фахові компетентності, програмні результати навчання, формування яких передбачене дисциплінами, що включені до атестаційного іспиту (загальна психологія, психодіагностика та психокорекція, психологічні основи інклюзії):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність до конструктивного спілкування, співпрацювати в команді, ефективно взаємодіяти з іншими людьми та налагоджувати ефективну міжособистісну комунікацію.

ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК2. Здатність до розуміння природи психічних явищ, поведінки, діяльності та вчинків.

ФК4. Здатність діагностувати зміст та психологічні особливості розвитку психічних процесів, станів, особистісних властивостей на різних етапах онтогенезу.

ФК6. Здатність розуміти індивідуальні відмінності особистості та основні підходи до їх вивчення.

ФК9. Мати знання про організацію та надання психологічної допомоги (індивідуальної та групової), в тому числі особам з особливими освітніми потребами.

ПРН1. Аналізувати, порівнювати та пояснювати психічні й соціально-психологічні явища.

ПРН2. Розуміти особливості формування психічних явищ в контексті навчально-професійних завдань.

ПРН6. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН10. Користуватися діагностичними методиками, які дозволяють оцінити індивідуальні особливості особистості; інтерпретувати власні психічні стани; проводити елементарні психологічні дослідження; аргументувати вибір методів корекції та складати програми індивідуальної і групової корекції особистості.

ПРН 12. Обирати та застосувати ефективні методи просвітницької, інформаційно-консультативної та роз'яснювальної роботи з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей особистості; володіти технологіями психологічного супроводу та корекційно-розвиткової роботи осіб з особливими освітніми потребами.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Випускна атестація здійснюється Екзаменаційною комісією у формі атестаційного екзамену.

Склад комісії затверджується наказом ректора університету. До складання атестаційного екзамену допускаються здобувачі, які не мають академічної заборгованості. Під час екзамену здобувач отримує екзаменаційний білет, час для підготовки відповіді відводиться у межах 30 хвилин.

Атестація проводиться як комплексна перевірка знань здобувачів, яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти молодший бакалавр зі спеціальності 053 Психологія в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Складання атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з випускного іспиту є

обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за випускний іспит в цілому. Оцінки випускного іспиту виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка випускного іспиту визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні атестаційного іспиту приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін (30 білетів, кожен білет містить 2 теоретичних питання та 1 практичне завдання).

Атестація не повинна перевищувати 6 академічних годин на день. Всі засідання екзаменаційної комісії протоколюються. У протокол вносяться оцінки, одержані на екзамені, записуються додаткові питання, що ставились здобувачеві, особливі думки членів комісії. Протокол підписують голова та члени екзаменаційної комісії, які приймали участь у засіданні.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВІДПОВІДІ СТУДЕНТА

Оцінка відповіді студента здійснюється за стобальною шкалою відповідно до вимог ЄКТС: відмінно (A), добре (BC), задовільно (DE), незадовільно (FX):

Оцінки *«відмінно» (A)* заслуговує здобувач, який виявив всебічні, системні й глибокі знання та розуміння основ психологічних наук і вміння вільно їх використовувати у відповідях на питання білету, ознайомлений з новими психологічними теоріями та дослідженнями.

Оцінки *«добре» (BC)* заслуговує здобувач, який виявив повне знання та розуміння основ психологічних наук, засвоїв категорії та сучасні теоретичні підходи у поясненні психічних явищ.

Як правило, оцінка *«добре»* виставляється здобувачам, які засвідчили системні знання та розуміння матеріалу з навчальних психологічних дисциплін і здатні до їх самостійного пояснення щодо використання в професійній діяльності. Одночасно вони допустили несуттєві неточності, пропуски, помилки, які змогли самостійно виправити.

Оцінки *«задовільно» (DE)* заслуговує здобувач, який виявив знання та розуміння основ навчальних дисциплін в обсязі, потрібному для майбутньої роботи психолога, але частково ознайомлений з новими психологічними теоріями та дослідженнями. Зазвичай, оцінка *«задовільно»* виставляється здобувачам, які допустили суттєві помилки у відповіді на іспиті, але продемонстрували здатність усунути ці помилки.

Оцінка *«незадовільно» (FX)* виставляється студентіві, який виявив значні прогалини в знаннях основних психологічних дисциплін, допустив

принципові помилки у викладі основного матеріалу, не зміг відповісти на питання білету.

Як правило, «незадовільна» оцінка виставляється здобувачам, у яких відсутні знання з психологічних дисциплін або їх недостатньо для початку професійної діяльності психолога.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
82–89	добре	
75–81		
69–74	задовільно	
60–68		
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програма атестаційного екзамену затверджена на засіданні кафедри психології № ___ від ____ 2022 року.

Зав. кафедри психології

О.Д. Сафін

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Дайте загальну характеристику розвитку психіки, закономірностей психічного розвитку.
2. Яке значення психології та її завдань на сучасному етапі?
3. Дайте визначення психології як науки.
4. Які Ви знаєте методи психології?
5. Окресліть структуру сучасної психології та її місце в системі науки.
6. Дайте визначення поняттю про темперамент. Типи темпераментів, їх психологічна характеристика.
7. Дайте визначення поняттю про здібності, їх види.
8. Дайте визначення поняттю про характер. Головні риси типового характеру.
9. Дайте визначення поняттю про уяву. Зв'язки уяви з об'єктивною дійсністю.
10. Дайте визначення поняттю про емоції та почуття. Фізіологічні основи емоцій і почуттів.
11. Дайте визначення поняттю про мислення. Мислення і мова.
12. Дайте визначення поняттю про навички, вміння та звички.
13. Дайте визначення поняттю про сприймання та його властивості.
14. Окресліть класифікацію сприймань та їх види.
15. Які Ви знаєте індивідуальні відмінності в процесах пам'яті?
16. Дайте визначення поняттю про пам'ять. Види пам'яті.
17. Які Ви знаєте механізми психологічного захисту?
18. Опишіть основні види діяльності (гра, навчання, праця). Спільне і відмінне між ними.
19. Які Ви знаєте розумові дії та мислительні операції?
20. Дайте визначення поняттю про волю. Вольовий акт і його структура.
21. Основні поняття психодіагностики.
22. Особливості сучасної психодіагностики та її можливості.
23. Класифікація методів психодіагностики.
24. Особливості психодіагностування дітей дошкільного віку.
25. Діагностування готовності дітей до школи.
26. Особливості психодіагностування дітей молодшого шкільного віку (на етапі зрілого дитинства).
27. Особливості психодіагностування підлітків та юнаків.
28. Психодіагностика у дорослому (зрілому віці).
29. Предмет психологічної корекції.
30. Цілі і завдання психологічної корекції.
31. Принципи психологічної корекції.
32. Види та форми психокорекції.
33. Загальна характеристика етапів психокорекційної роботи.
34. Принципи складання і основні види психокорекційних програм.

35. Основні вимоги до складання психокорекційних програм.
36. Корекційно-відновлювальна й розвивальна робота психолога з дітьми.
37. Емоційні розлади в дитячому віці та їх корекція.
38. Основні проблеми підлітків та їх корекція.
39. Корекційно-профілактична робота з батьками.
40. Суїцидальна поведінка підлітків та її корекція.
41. Поняття про інклюзивну освіту.
42. Принципи інклюзивної освіти.
43. Завдання інклюзивної освіти.
44. Переваги інклюзивної освіти.
45. Нормативна база інклюзивної освіти в Україні.
46. Права людей з інвалідністю.
47. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти: укази.
48. Досвід впровадження інклюзивної освіти в країнах Європейського союзу.
49. Поняття інклюзивного освітнього середовища.
50. Психолого-педагогічний супровід та соціалізація дітей з ООП.
51. Структура індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ІПР).
52. Психологічні особливості організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.
53. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ-ДП).
54. Соціалізація дітей з інвалідністю.
55. Цінності та принципи інклюзивної освіти.
56. Етика спілкування та допомога людині з інвалідністю.
57. Особливості роботи команди психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП.
58. Функції інклюзивної освіти.
59. Технології адаптації освітнього середовища в умовах інклюзії.
60. Особливості інклюзивного освітнього середовища.

Практичні завдання

1. Відповідно до скарги батьків визначте проблему та запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Моя дочка Оля, двох років, не засинає до першої години ночі і не дає спати не лише нам, а й сусідам. Я намагаюся вкласти її в ліжко о десятій, але потім вона починає кричати, волати, намагатися втекти із своєї кімнати і ця боротьба триває, допоки ми всі не падаємо з ніг».

2. Відповідно до скарги батька визначте проблему і запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Моему сину Андрію вже десять і все це згодом не минає, а тільки погіршується: вчителі викликають мене до школи через день. То він побився, то зірвав урок, то приніс до школи жабу. Сварив, навіть за ремінь хапався – нічого не допомагає».

3. Відповідно до скарги матері визначте проблему та запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Ваші хоч розмовляють, а моїй Клаві ще нема й восьми років, але як їй щось не подобається — мовчить і дивиться! Слова не витягнеш! А якщо хтось їй не до вподоби, то вона взагалі не розмовляє з цією людиною та в її присутності».

4. Відповідно до скарги матері визначте проблему та запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Насті п'ять, та іноді я її зовсім не розумію. Вона може зчинити неймовірний галас із зовсім незначного приводу — гольфи не того кольору, чай занадто гарячий, у ліфті поганий запах».

5. Відповідно до скарги батька визначте проблему і запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Я боюся, що мій син Ілля нічого не досягне в житті. Йому вже вісім, але як тільки він стикається з найменшою проблемою, то не долає її, а поводить як дівчисько. От, наприклад, вчора він робив домашнє завдання з української мови. Показав мені зошит, і я помітив там одну помилку, наказав йому виправити. Замість зробити як слід, він порвав та викинув зошита і побіг до кімнати з плачем та галасом: «Я ніколи не навчуся писати!». Щось подібне відбувається щодня!».

6. Відповідно до скарги матері визначте проблему та запропонуйте оптимальні, на вашу думку, методи психологічної корекції: «Мій Мишко не кращий! Я не знаю, як йому догодити. Купила нову сорочку, а він вимагає, щоб одягнули стару. Кажу, що підемо зараз до зоопарку, а він не тільки не радіє, а й намагається уникнути прогулянки. А ремонт чи перестановка меблів взагалі виводить його з ладу на тиждень».

7. Які методи корекції ви можете запропонувати у цьому випадку? Батьки щосили підтримують враження «щасливої родини» і не спілкуються одне з одним з приводу своїх проблем. Натомість, коли в них виникає напруженість у стосунках, вони починають сварити дітей за найменшу

провину. Дочка, 10 років, погано навчається у школі, а син, 6 років, має дуже розгальмовану поведінку.

8. Які методи корекції ви запропонували б у цьому випадку? Напруженість у сімейних стосунках концентрується навколо батька, що має зайву вагу, депресивний настрій та черговий раз втратив роботу. Протягом останніх років він часто змінював роботу і жінка утримувала всю родину. Дружина почуває себе виснаженою та перевантаженою, а син-підліток намагається більшість часу проводити з приятелями, а не вдома.

9. Які методи корекції ви запропонували б у цьому випадку? Жінці вже за тридцять, але вона почуває свою відповідальність та продовжує турбуватись про свою маму та сестру. Вони живуть разом і весь час сваряться. Вони вважають, що старша сестра має забезпечувати їх та мирити під час сварок. Коли їй це не вдається, вона почуває свою провину, починає спілкуватися з ними менше, а вони почуваються ображеними та прагнуть ще більшого емоційного зв'язку.

10. Прочитайте запропоновану ситуацію і визначте, якої точки зору дотримується кожна дійова особа: біхевіористичної, гештальтистської, психоаналітичної, гуманістичної, когнітивістської або ж еkleктичної. Обґрунтуйте своє рішення.

Ситуація. Кімната дворічного хлопчика. Восьма година вечора. Хлопчик стоїть біля ліжечка в оточенні своїх родичів: батька, матері, дідуся, дядька і тітки. Всі вони – психологи.

Хлопчик (плаксиво): Не буду спати сам. Мені темно і страшно. Буду спати з дорослими, у великому ліжку.

Мати: бідний мій, він же навіть не підозрює, чому йому страшно. Напевно, він ще в пологовому будинку злякався чогось темного, і тепер йому завжди страшно залишатися одному в темряві. Коли-небудь мені доведеться попрацювати з ним над його страхами і витягнути цю проблему з його позасвідомого.

Дядько: Та не витрачай ти часу даремно! Просто поклади поряд з ліжечком пару цукерок. Раз-другий поїсть в темноті цукерок, а на третій – сам попросить вимкнути світло.

Тітка: Ти завжди надаєш значенням дрібницям. Очевидно хлопчик ще недостатньо усвідомлює, що таке темнота, на відміну від не темноти. Мабуть, його очі ще не цілком адаптувалися до умов неосвітленого приміщення.

Дідусь: Я згоден, цукерки – це не вихід. От що, малюче, а скажи мені, будь ласка, які саме страшні речі кояться в темноті?

Хлопчик: В темноті з шафи вилазять різні істоти.

Батько: Хочеш, я зачиню двері на ключ, і вони не зможуть вилізти?

Хлопчик: Так, хочу, щоб дядько приніс мені цукерку, тітка – подивилася мої очі, мама – розповіла як я був маленьким, а дід поговорив, про що я думаю.

Відповідь:

Мати:

Дядько:
Тітка:
Дідусь:
Батько:

11. У сім'ї відомого психолога Ладигіної-Котс до чотирьох років жив шимпанзе Іоні. Він мав у своєму розпорядженні різні іграшки, спав на ліжку, їв за столом разом з усією сім'єю. Дослідниця намагалася навчити Іоні користуватися предметами домашнього вжитку, хотіла, щоб він розумів слова. Чого набув за час перебування серед людей і завдяки навчанню і вихованню Іоні? Чи вдалося підняти мавпу на вищий рівень психічного розвитку? Обґрунтуйте свою думку.

12. Серед деяких батьків поширена думка, що недоліки їхніх дітей: лінь, небажання вчитися, неслухняність, впертість – визначаються спадковістю? Чому ця теорія зараз так поширена серед батьків? Назвіть можливі причини.

13. Одного з персонажів роману Ж. Верна «Діти капітана Гранта» за вчинення злочинів висадили на безлюдний острів. Він отримав можливість працювати і, працюючи, перевиховатися. На острів привезли консерви, одяг. Інструменти, зброю, книги. Чому Айртон втратив людську подобу, перетворився на «білу мавпу»? Чому Робінзон Крузо, який опинився у важчому становищі, зберіг людський інтелект і гідність?

13. Як можна назвати діяльність Олі? Що ї спонукає о такої діяльності?

Оля тихо собі грається в своєму куточку. Вона одягає і роздягає ляльку вже п'ять хвилин. А перед цим вона возила візок вперед і назад кілька разів підряд.

14. Чим пояснити відповідь Олега?

Олегу (2 р. 4 міс.) запропонували дістати ведмедика, що лежить на шафі. Малюк стрибав навколо шафи, безуспішно намагався залізти на неї, але не здогадався присунути стілець до шафи.

Батько спробував допомогти синові?

– Олеже, подумай, як можна дістати ведмедика?

– Не треба думати, діставати треба, - відповів син.

15. Охарактеризуйте мисленнєву діяльність Алли.

Дівчинка, прийшовши з ясел, де вона бачила, як няня поливає з лійки квіти, стала вдома поливати такою ж лійкою улюблене цуценятко, щоб воно швидше виростало.

16. Назвіть почуття дворічної Катрусі.

Катруся під час прогулянки намагається підняти Костика, який упав, заспокоює його, витирає сльози зі щічок. Сама дівчинка ледве не плаче.

17. Оцініть прийоми педагогічного впливу дорослих на дітей.

- Дмитрику, їж швидше, підемо зараз гуляти.
- Наталочко, їж швидше, а то бабуся зість Ні, не дамо їй!
- Кому найсмачнішу і найбільшу цукерку? Світланці, більш нікому не дамо.

18. Які особливості спілкування з ровесниками виявляються у цьому фрагменті тексту?

«Добрий день, Олено Анатоліївно! Наталко, привіт! У мене жуйка є! Хочеш?» – говорить Олексій.

19. Для якої форми спілкування дошкільників характерний цей приклад? Який приблизно вік дітей?

Гра за однаковим сюжетом об'єднує різноспрямовані, погано узгоджені дії. Наприклад, у розігруванні сюжету «Сім'я» мама йде на роботу, а батько готує дитину до сну. Мама вдома погодувала дитину, а вихователь знову дає їй сніданок.

20. Для якого віку характерним є цей опис? Про яку властивість розвитку побутових уявлень він свідчить?

Дитина починає розуміти об'єктивність вимог дорослого, усвідомлювати, що дотримання правил дає змогу налагодити взаємини з усіма навколо: «Потрібно причісуватися, а то всі красиві, а ти – ні. Тобі соромно буде», – стверджує Оксана.

21. Оксані і Сергію по сорок років. Вони одружені 20 років і мають вісімнадцятирічну доньку. Сергій працює на будівництві. Оксана давно вже не працювала і зараз думає про те, щоб шукати для себе роботу. Уявіть, що вони попросили Вас допомогти їм скласти життєві плани на період зрілості. Розкажіть їм про те, чого треба очікувати і як ліпше пристосуватися до майбутніх змін.

22. Учень 2-го класу. Погано навчається, неухважний, агресивний. У класі до нього погано ставляться, діти не хочуть з ним товаришувати. Вчителька в розмові з батьками каже, що треба найняти репетитора або хлопець залишиться на другий рік.

Які можливі причини психологічних проблем? Які поради можете надати психолог батькам?

23. З розповіді матері: «Моїй доньці 13 років. Дівчинка добра, слухняна, добре вчиться, відвідує гуртки, цікавиться образотворчим мистецтвом, займається музикою. Але дуже тяжко переживає шкільні невдачі. Недавно отримала низькі бали з англійської мови - прибігла додому в істеричі, з головним болем, не дочекавшись кінця уроків. Дуже боїться вчителя з математики. Для того, щоб не було ніяких несподіванок, розв'язує завдання

наперед». Вховуючи вікові особливості, поясніть суть проблемної ситуації. Які психологічні причини такої поведінки дівчини? Як психолог може їй допомогти?

24. Складіть правила роботи з дитиною, яка має обмежені можливості розумового розвитку.

25. Складіть правила роботи з дитиною, яка має затримку психічного розвитку (ЗПР).

26. Складіть правила роботи з дитиною, яка має розлади аутистичного спектру.

27. Складіть правила роботи з дитиною, яка має порушення опорно-рухового апарату.

28. Складіть правила роботи з дитиною, яка має розлади емоційно-вольової сфери.

29. Складіть правила роботи з дитиною, яка має синдромом дефіциту уваги та гіперактивність.

30. Складіть правила роботи з дитиною, яка має складні вади розвитку.

Рекомендована література

Основна

1. Максименко С.Д. Загальна психологія: підруч. 3-ге вид., переробл. і доп. 2020. 272 с.
2. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 376 с.
3. Основи психодіагностики та психокорекції: навчально-методичний посібник / уклад. Гриньова Н.В. Умань: ВПЦ Візаві, 2019. 124 с.
4. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.
5. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

Допоміжна

1. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : посіб.

/ Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. ; за ред. А. Г. Обухівської.
К.: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.

2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.